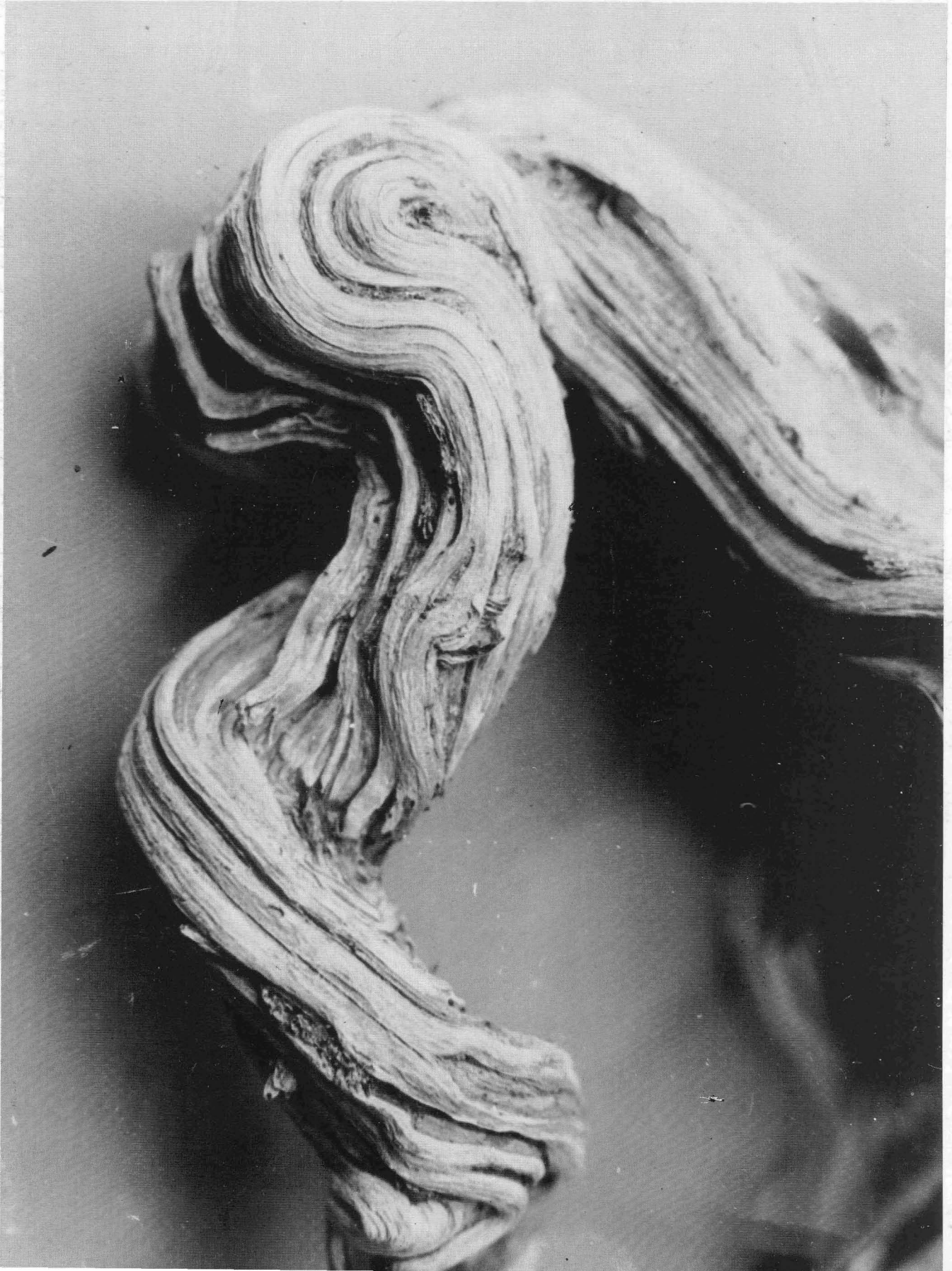


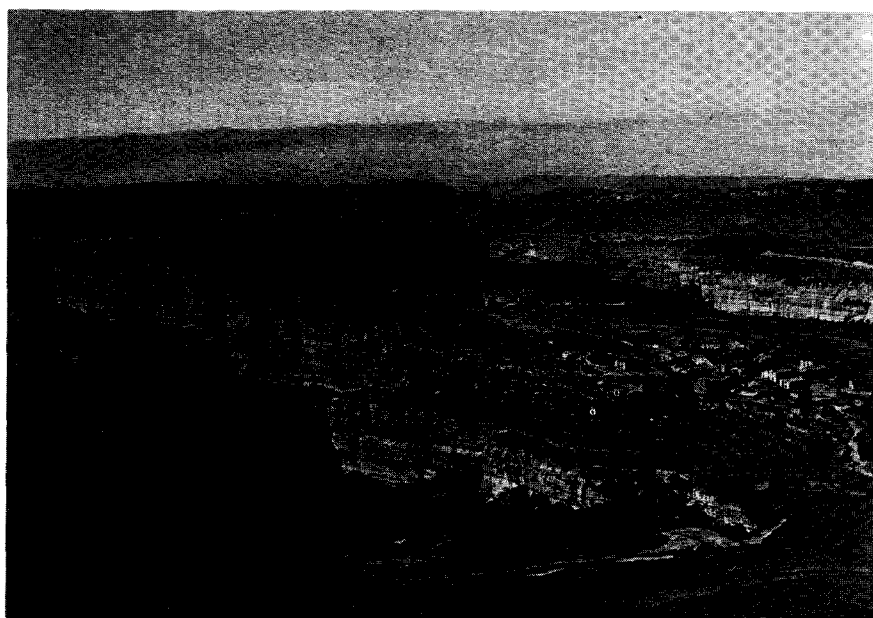
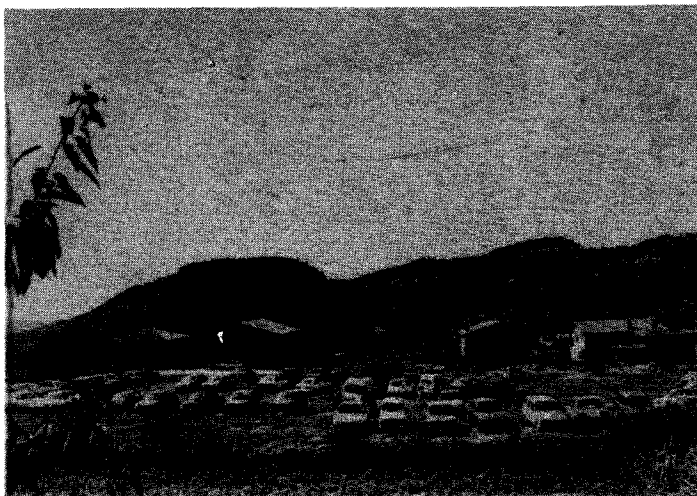
ELS CINGLES

Trimestral Any IX TAVERTET

Març 1991

n.º 26





Portada: EXOTISME. Foto de Jordi Sanglas.

Contraportada: CURIOSA INSTANTÀNEA. Foto de Joan Sàrrias.

LLOCS DE VENDA DELS CINGLES

Tavertet Can Jordi i Cal Baró. **A Cantonigrós** L'estanc. **A Rupit** L'estanc. **A Manlleu** Llibreria Mas-Riera. **A Vic** Llibreria La Tralla. **A Roda** Llibreria Muñoz.

ELS CINGLES. Publicació Trimestral.

Redacció i Administració: Plaça de la Diputació, 1 – Can Jordi – Tavertet (Barcelona) - Tel. 856 50 80.

Redactors: Jordi Sanglas i Puigferrer, Jordi Mas i Caballé, Neus Roquer i Jofre, Rosa Maria Pujol, Joan Reixach i Curtó, Xavier Viladomat, i Carme Tulón.

Fotocomposició i impressió: Impremta PLANÀS - St. Hipòlit de Voltregà

Dipòsit legal: B.8.390/79

La redacció de la Revista no es fa responsable del contingut dels treballs que hi apareixen signats, ja que aquests reflecteixen únicament els criteris de llurs autors

LLUCANT SOBRE EL PASSAT

Continuant fent història del llarg procés per aconseguir el camí carreter de Tavertet avui ens situarem al 20 d'abril de 1909 en que l'Ajuntament de Tavertet es posa d'acord amb el de Sta. M^a. de Corcó per a sol·licitar a la Diputació la construcció del camí carreter veïnal que posaria en comunicació directa els dos municipis pel traçat de Baumallera per enllaçar amb la carretera Vic-Olot. Per aconseguir-ho calia acollir-se a les bases que la Diputació tenia establertes: cessió dels terrenys i disposar de la pedra necessària.

Per aquest motiu es va convocar una reunió a l'Ajuntament de Tavertet presidida per l'alcalde Sr. Francisco Sadurní i Capdevila i pels testimonis D. Francisco Serra Masferrer i D. Joan Noguer Rocasauba, majors d'edat i veïns d'aquest municipi a la qual van comparèixer els propietaris D. Joan Eures Viladecans, D. Ramon Subiranas Feu, D. Josep Jufre Maials, D. Josep Serra Rovira, D. Francisco Vilar, D. Ramon Noguer, Sra. Maria Plana, D. Miquel Font, D. Ramon Verdager i Llorenç Aliet. A tots ells els afectaven les obres d'aquest camí veïnal que comunicaria Tavertet a la carretera de l'estat per Corcó. Acorden, de bona voluntat i desinteressadament per un document públic, formal i solemne, cedir els terrenys necessaris per a l'execució de les obres, sense rebre'n cap compensació. També cedeixen a l'Ajuntament la pedra



Treballadors de la carretera l'any 1959.

necessària per a la conservació. D'aquesta manera complien el que demanava la Diputació Provincial de Barcelona. No cal dir que tots els esmentats firmaren el document a que hem fet referència.

El dia 18 de febrer de 1910, essent president de la diputació el Sr. Prat de la Riba, es va fer un pla de carreteres i camins veïnals per a la província de Barcelona en el que estaven previstos els camins de Sta. M^a de Corcó a Tavertet, Tavertet Vilanova de Sau per St. Romà i de Tavertet a Rupit. Aquest pla fou exposat al públic el dia 12 de març.

Pel març de 1911 l'Ajuntament de Tavertet va rebre un comunicat del Ministeri de Foment en el que anunciava un projecte de llei de camins veïnals i desitjava que aquest poble pogués remeiar l'aïllament que sofria. recomanant,

que aquest poble cursés la instància corresponent perquè el dia que el projecte fos llei tingués l'oportunitat de ser beneficiat en l'execució del camí veïnal que tant necessitava el poble. Feien notar també que en el pressupost ordinari hi havia consignat un milió i mig de pessetes per a arranjaments de camins veïnals.

El projecte oferia tota mena de facilitats, sempre que el municipi aportessin terrenys, braços i provisions per poder portar a terme l'obra. L'Estat contribuïa amb un 50%, donant possibilitat d'una aportació més gran i amb anticipacions amb interessos baixos. A més, el projecte establia una escala de possibilitats de riquesa municipal. La conservació aniria a càrrec de l'Estat mentre aquest municipi no pogués pagar-ho. El dia 27 de maig de 1911 tro-

bem una relació de despeses per jornals d'enginyers i peons sobre el camp, igualment de treballs en gabinet, inclòs impresos, que pugen 1.071 pessetes, que havia d'abonar l'Ajuntament de Corcó; cosa que ens fa pensar que corresponia el tram de la carretera d'Olot-Vic fins a Can Codina, encara que parla de 10 km., però aquest tram només en té 5. Mentre que s'ha sabut prou bé que els treballs d'enginyeria d'aquest tram de Tavertet a Can Codina no es van fer fins a l'any 1928. Al 12 de juny de 1911 l'Ajuntament de l'Esquirol es dirigia al de Tavertet perquè creés una comissió per posar-se d'acord per cobrir el pressupost, que obra en el seu poder, corresponent a les despeses que importava l'estudi del camí veïnal.

El 27 de juliol del mateix any, l'alcalde de Corcó es dirigeix al de Tavertet per a comunicar-li que, el dia següent a l'hora d'arribada del correu, es faci present a Corcó, se-

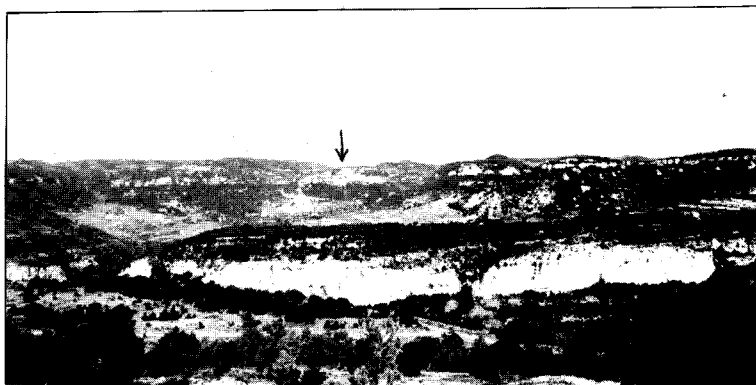
gons voluntat del Sr. Enginyer encarregat d'estudis de la carretera, ja que volia tenir el gust de trobar-se amb els dos alcaldes. Encara que no tenim la dada concreta de començament de les obres de la carretera de Can Codina a Corcó, pensem que devia ser entre els anys 1914 i 1915.

Per altra banda la Mancomunitat de Catalunya, en data del 31 de juliol de 1914, va enviar a tots els ajuntaments afectats un comunicat, (juntament amb una relació de les peticions de camins veïnals i carreteres corresponents fetes pels municipis, entre els que hi comptava la de Tavertet a la de Vic-Olot passant per Sta. Maria de Corcó, amb el número 28) i que fos exposat al cartell d'anuncis de l'Ajuntament i també que es donés a conèixer amb pregons i altres medis adients perquè les corporacions i particulars poguessin fer les seves observacions de conformitat o per suprimir o incloure altres camins, a fi

que passat el temps corresponent, per escrit o personalment, poder informar a la comissió que es formaria a la casa Consistorial del cap de partit al seu degut temps per poder decidir si calia modificacions o incloure o suprimir noves vies.

Referent a aquest comunicat trobem un esborrany de reunió d'alcaldes de Corcó, Tavertet, Pruit i Rupit amb altres representats del municipi i en la que reclamen, en primer lloc, el millorament del camí de St. Joan de Fàbregues a Rupit i la carretera de Vic a Olot, que constava amb el número 19 d'un pla de carreteres i que ja feia 25 anys que estaven fets els treballs d'enginyeria; en segon lloc es reclama el camí veïnal de Tavertet a la carretera (aquí hi posa de Manlleu-Olot) per Corcó, consignada amb el número 28, explicant que és d'una gran necessitat pels dos pobles afectats tal com ho demostra la puntualitat en que van entregar la quantitat reclamada pels treballs d'enginyeria al 20 de juny de 1911. En tercer lloc caldria afegir al pla general un ramal que sortiria de la carretera de Manlleu a Olot des del Mas Esplanes del Cabrerès passant per Cantonigròs per anar a trobar el camí de Tavertet a Corcó. També feien constar el mal estat de la carretera de Manlleu a Olot, especialment el seu pas per Corcó a Rupit.

Rebuscant dades més llunyanes en aquest lent procés per a aconseguir l'execució de la carretera veïnal de Tavertet, ha aparegut una memòria de l'any 1889 confeccionada per la Diputació Provincial de Barcelona i de la Direcció General d'Obres Pú-



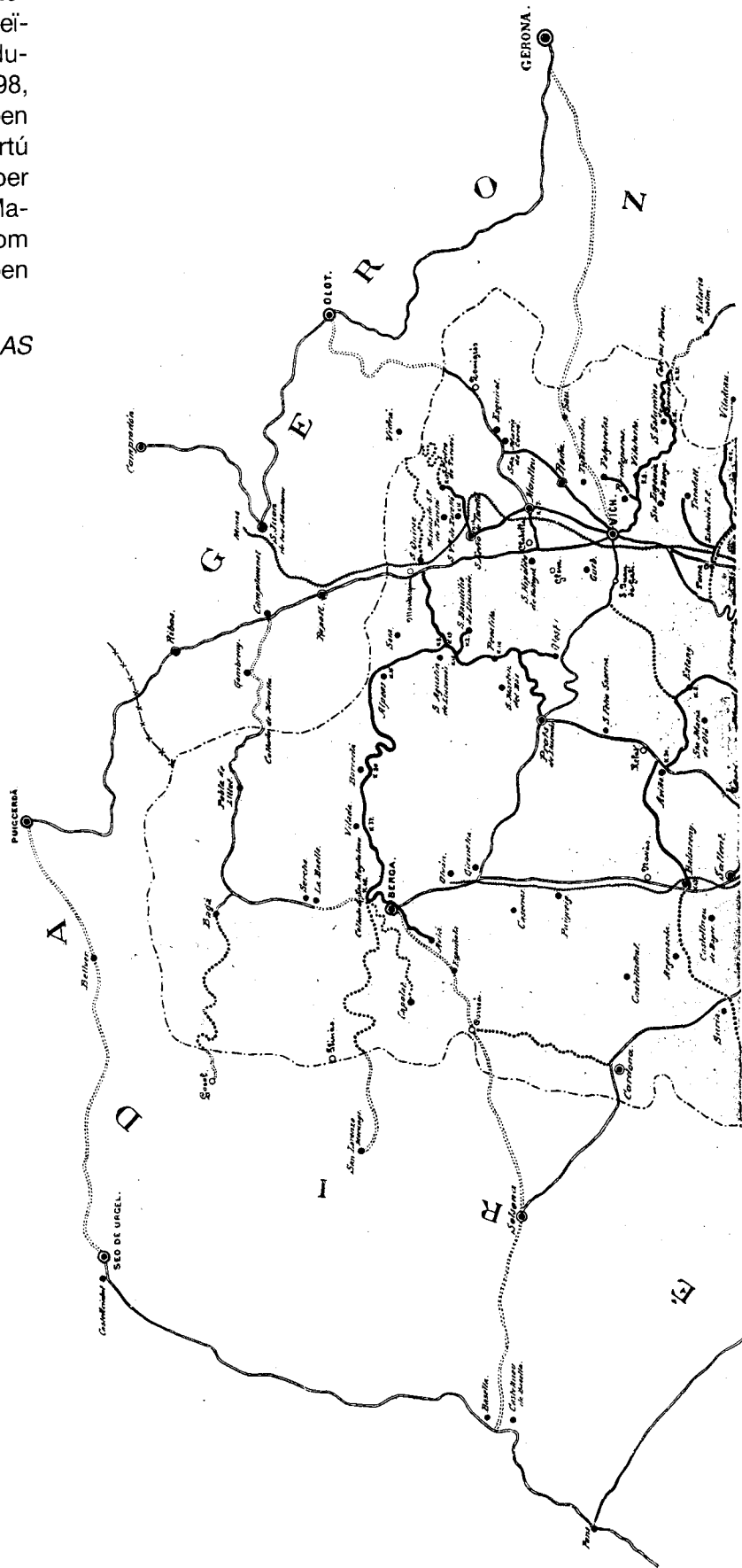
Serrats de la Corbera per on passa la carretera.

bliques que fa referència a l'estat i servei de les carreteres provincials i camins veïnals d'aquesta província durant el quinquenni 1893-1898, en la que figura un mapa ben curiós que he cregut oportú publicar. Aquest mapa, per curiositat, hi figura Santa Maria de Corcó i l'Esquirol com a dos nuclis de població ben diferenciats.

Jordi SANGLAS

CARRETERAS PROVINCIALES Y VECINALES

DE LA
PROVINCIA DE BARCELONA
— 1899. —



EL LLARG CAMÍ DEL MUSEU DE TAVERTET



L'Enric Borràs a l'entrada del Museu.

L'inici del museu pensem que ve d'alguna trobada de mossèn Felip Soldevila, rector aleshores de Tavertet, i un servidor, prou interessat i ple d'entusiasme per aquell projecte. Segurament que ja es parlaria d'ubicar-lo en els locals dels baixos de la rectoria. Sembla ser que en alguna de les reunions que el mossèn convocava, un cop o dos l'any, i hi assistien també, membres de la colònia d'estiuejants, es va tornar a parlar d'acondicionar els esmentats locals. D'entrada la gent va semblar molt interessada però passà el temps i no se'n parlà més. En una altra reunió parroquial vaig ser jo, si mal no recordo, qui va tornar a encetar el tema i la cosa es tornà a engrescar. Es va acordar que els caps de setmana una colla de voluntaris,

entre els que s'hi trobaven estiuejants i gent del poble, anirien a netejar i acondicionar els locals mentre que el paleta arrabossaria les parts de la sala més noble. En Molina va aportar el seu treball desinteressat i els materials els pagà el Patronat d'amics de Tavertet. La parròquia hi va fer alguna aportació.

A mi em preocupava la inseguretat que representava no tenir cap document que ens autoritzés a fer ús d'una part de la rectoria ja que tot es feia de paraula, i les persones poden canviar de lloc i els nouvinguts tenir un altre pensament i tots els esforços podien no servir per a res.

Semblava que aquest punt no preocupava a ningú més i les tasques més necessàries es dugueren a terme. Jo no hi vaig poder anar cap dia ja

que el dissabte no m'era possible degut a la feina del forn i, per altra banda, no ho veia prou clar pel motiu que ja he dit.

Passada la primera arrencada la cosa quedà novament en somort; passava el temps i ningú no es cuidava d'aportar objectes per tal d'iniciar el museu.

Mossèn Felip solia organitzar conferències i un dia hi fou convidat el Dr. Reguant i sembla que novament es parlà del tema. No sé de qui partí la iniciativa però uns quants entusiastes es van animar i en un parell d'hores d'aquell mateix diumenge el museu es va posar en marxa. Van anar a totes les cases del poble a demanar objectes per a dipositar al museu —jo mateix n'hi vaig aportar de típics—. Malauradament no es va inventariar el material rebut en dipòsit i al cap de poc temps ja no se sabia la procedència i per tant qui n'era el propietari. La cosa tornà a quedar encallada i molta gent retirà els seus objectes.

Va passar força temps fins que en una de les reunions parroquials es va tornar a parlar del museu i, novament, amb força animació. El mossèn consultaria al Bisbat per tal d'assegurar la base dels locals. El van autoritzar a fer ell mateix el contracte; perquè la cosa quedés més nivellada es va fer, encara que molt simple, entre un senyor del Patronat d'amics de Tavertet, en Josep Igual, i un

servidor. Passada la primera eufòria es va veure que hi hauria despeses a fer: s'havia de canviar la porta d'entrada, pintar, rejuntar parets, fer prestatges, etc. El projecte del museu tornà a quedar mort. Va tornar a passar temps fins que es va parlar de nomenar una Junta que coordinés les possibilitats. D'això se'n va parlar amb un grup dels més interessats i al final es va donar la idea de que el més indicat seria que, ja que es tractava de la casa rectoral, es posés a mans del mateix Bisbat i que, d'aquesta manera, seria més fàcil obtenir ajudes per a poder prosperar. El Bisbat, però, va dir que fos el mateix rector qui nomenés una comissió de la parròquia perquè amb completa autonomia regís el museu. Vàrem ser proposats en Francisco Pontí, de la Cau, i un servidor. Com que vam veure que no dependrien de ningú més ho vam acceptar. Clarificats també alguns punts ho vam veure més factible i ens vam posar a pintar les sales que ja estaven arrebossades, arranjar algunes portes i alguns prestatges, i jo hi vaig aportar una col·lecció d'arrels exòtiques i una de ceràmica ibèrica d'alguns jaciments que havia pogut descobrir.

No obstant els esforços no passava de ser un lloc on es guardaven una colla d'objectes i algunes eines de pagès antigues i les altres coses ja esmentades, donat que poques vegades s'obria al públic llevat que s'hi fessin exposicions de pintura o altres arts.

Mentrestant en Francisco Pontí ja era fora del poble i jo m'havia quedat sol. Vaig cer-

car nous col·laboradors i em van respondre els de Can Molina, en Xavier del Maset del Pla i d'altres voluntaris. Vam col·locar una col·lecció de fotografies de diversos autors, d'entre ells la d'en Joan Sàrries. També es va canviar la porta d'entrada, els claus i la fusta de la qual van ser una donació del carreter de Cantoni, i la feina de fuster la va fer, gratuïtament, el senyor Josep Igual.

Es pot dir que continuava essent un museu tancat que no tenia vida; fins que el senyor Enric Borràs, amb motiu de la festa major de l'any 1989, hi va exposar una molt curiosa col·lecció de fotografies de la Cova del Serrat del vent, de la qual n'és un dels descobridors, cuidant-se ell mateix de mantenir el museu obert per tal que es pogués visitar. Va ser tant l'èxit que va tenir que amb una gran il·lusió es va animar a obrir-lo cada festa i cada vegada que algú li demana. Al mateix temps ha aconseguit moltes aportacions d'objectes i donatius.

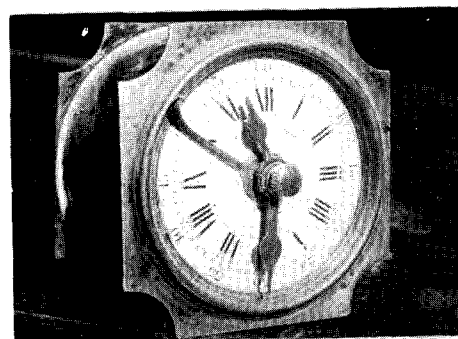


Un racó a l'interior del Museu.

D'altra banda l'any 1988, com que ja feia temps que el contracte dels locals havia exhaurit el termini, mossèn Carles Izquierdo, actual rector, va obtenir autorització del Bisbat per fer-ne un de nou per cinc anys prorrogables d'any en any i amb tots els requisits legals de la llei d'arrendaments urbans. Cal fer notar que el preu de lloguer que posà el Bisbat fou purament simbòlic.

Finalment podem dir que el museu té vida i que és un bon alicient pel poble, així com un lloc on la gent pot trobar força informació.

Jordi SANGLAS



Relloctge de pèndol del segle passat.

LLOANT LES NOSTRES CONTRADES

Novament em sento encoratjat a lloar i fer conèixer, de passada, una de les moltes meravelles de Tavertet o dels seus contorns. Faré una descripció de l'atractiu i romàntic camí que uneix el poble de Tavertet amb Cantonigròs i vies de comunicació passant pels sots de la Vall, el Gorgàs i serrats de Manegès i del Cós.

Actualment aquest camí està ben arranjat pel trànsit de vehicles, però cal imaginar-lo tal com era segles enrera, quan era un petit sender per on transitaven les persones i els animals de càrrega, enfilant pel borell de les margeres o pel camí empedrat, travessant els rierols que baixen dels cims de Monteis, els torrents de Novelles i la Cau on encara hi podem veure les pedres que feien de passeres pels dies de grans torrentades. També la palanca de la riera del Gorgàs per enfilat tot seguit les giragonses i graonades que ens menen cap a Managès per caranejar pel pla d'Ardura o per davallar a les fondalades i serrats del Cós i Mascaró, i, així arribar a la via que comunicava amb les ciutats de Vic i Olot.

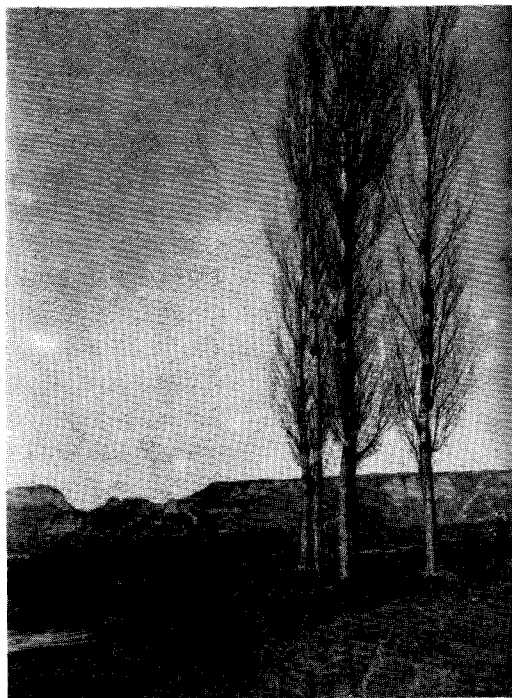
En sortir del poble de Tavertet es trobaven amb les masies del sot de la Vall, masies que trobem esmentades a principis del segle XIV: Can Casals de pagès, La Torra, El Pontí, La Quereda, Novelliques i Novelles, que per sort avui encara es conserven.

Hem vist aquest trajecte com a camí carreter des de fa mes de cent anys; carros i carretes carregats de comerç i farines i altres avitualles com l'intercanvi de mercaderies i per a proveir el poble. Els qui tenim arrels en aquest poble o contrada l'hem recorregut a centes o a milers de vegades i recordem els revolts i graonades, els racons arrecerats i els serrats batuts pels vents de l'hivernada. Ha estat una experiència viscuda molt intensament ja que aquest trajecte el férem diàriament du-

rant molts anys i haguérem de superar moltes dificultats ja que no es pot comparar a la manera del transport actual. Ara tot allò sembla un somni o una contalla de vora el foc.

Serà més romàntic i plaent imaginar-lo i recordar-lo en dies de plena primavera, gaudint dels seus encants naturals, de la seva flora, fauna i de les fresques rosades matinals que curullen l'esperit de celestes fantasies.

Si un dia emprenem el camí quan l'albada va sor-



Vista de Cabrera i Pla d'Aiats.

gint, veurem com els raigs de sol traspuen pels canals de Novelles i Novelliques per acaronar l'infinitat de flors boscanes tot just esclatades, que, xopes de rosada, semblen talment una perla, i així encatfant prats i margeres de deliciosos colors. Des de que sortim del poble fins a les fondalades del Gorgàs i arribant a la casa Nova del Roc o a la font de la Canal, entre les moltes flors que hi abunden

Torrent amunt, prop la font de la Canal, hi veurem filipèndules, rubra, estràcia i l'asutzena boscana que és una planta habitual de les altes muntanyes. Segur que al curs d'aquesta caminada us acompanyarà el cant del rosinyol amb els seus melodiosos trins, també el merlot entaforat en l'obaga ombrívola de la roureda. El cucut des de les cingleres de St. Corneli, de Novelliques o del cingle

una mola d'un antic molí que fa de taula on podrem esmorzar tot escoltant el remoreig del torrent i el xiuxiulleig de l'ocellada i així recuperar forces per remuntar la pujada del Gorgàs.

Pel camí passarem per les balmes del Pontí, abans d'enfil·lar els revolts del Gorgàs, aixopluc de pastors i vianants; encara que són petites però interessants per la seva estructura i ubicació. Si continuem pel torrent, una mica més amunt en una espècie de meandre, format per un bell i típic tossal, hi descobrirem unes altres balmes no menys típiques i envoltades d'una ufana vegetació.

Durant aquest recorregut pel sot de la Vall haurem contemplat les masies escampades ací i allà. La primera és Can Casals, una casa d'estructura humil amb un porxo i galeria adossades a la façana que li donen una estructura prou agradable. Un troç més avall hi trobem La Torra, una torra de vigilància del segle XIII, construïda damunt un gran còdol; al segle XVII se l'hi adjuntà un mas de bella escaiença. Seguim pel camí i aviat passarem pel Pontí, una considerable casa de pagès amb cabanyes i corrals que l'envolten, també hi ha una font molt abundant davant la casa que contínuament ver-teix aigua als obis i al típic safareig. Continuem el nostre camí i un xic més enllà a 200 metres per sota el camí, a l'esquerra, hi trobem la Querreda, antigament una petita masoveria i actualment casa d'estiu i molt ben arranjada. Des del camí de Cantoni i a mà dreta amunt la casa de Novelliques, antigament Novelles d'amunt, es conserva



Veïnat del Sot de la Vall.

hi podem descobrir: els cucuts o primaveres, violes, tarres, agramònies, orenga, vivovera corretjoles, margarides, ferradures, escabiosa, orquídees de diferents espècies, cardines, silena, alliària, tarongil, varietats de campanetes, veròniques, llegums o vesses, xicoires o pixallits, guixa borda, cap blanc... Si les volíem dir totes, la llista es faria llarguíssima, però encara podríem especificar les que trobarem prop la torrentera: les típiques abundants satalies; entre els avellaners la búgula, enèmon, escuramaries, celidònia menor...

del Llibre. Refilets d'altres ocells curulls d'alegria mentre festegen la primavera i les seves fillades tot just nascudes. Prop les ufanes fagedes segur que hi veurem algun esquirolet saltant de branca en branca amb la seva xiroia cua tirada damunt la seva esquena.

De passada ens podem aturar per refrescar-nos a la font del Gorgàs. No és pas molt lluny de la carretera. S'hi va per un caminet que s'agafa a l'indret de la cova del serrat del Vent i es passa per un corriol cobert d'avellaners. Un lloc molt acollidor on hi ha

bé i amb la seva típica cabanya i corral. Sota el camí hi ha la font de Novelliques, molt acollidora d'aigua fresca i cristallina. Arribarem a la noble casa pairal de Novelles, d'estructura magnífica, encara que n'han desaparegut alguns corrals; és digna d'admirar-ne les seves portalades i finestres de pedra picada, les seves sales i dormitoris, els porxos i galeries. Últimament sembla que estava condemnada a desaparèixer ja que havia caigut un troç de teulada, però actualment el nou propietari té molt interès en conservar-la i adecentarla. A la part de dalt hi ha l'era i l'espaiosa cabanya que en altre temps havia estat habitada per algun fadristern i jo l'admiro ja que en aquesta cabanya hi va néixer la meva mare i sempre que hi passo pel davant m'imagino com

devia jugar per aquells entorns o com seia, parant el sol, al padrís de la porta. A la part de dalt hi podem admirar unes belles alzines i roures que en tota seguretat són arbres centenaris i dels que en queden pocs.

Per aquest baral haurem trobat algun ramat de vaques o ovelles que pasturen tranquil·lament fent dringar les seves esquelles, donant un to armonitzant a l'oreig matinal.

Ja som dalt la creu de Managès i als serrats del Cós. Meravellosa panoràmica! Al nostre davant els puigs del Bac i de Montcalm, coberts de frondosa vegetació i atapaït de faigs i roures. Més enllà la sotalada de St. Julià de Cabrera poblada de nobles masies. No oblidem l'escarpada cinglera coronada per l'ermita o santuari de la Mare de Déu de Cabrera desta-

cant-ne el seu campanar cobert amb ceràmica on els hi reflecteixen els raigs de sol; santuari on tots els moradors de la contrada estimen i acudeixen a suplicar protecció a la Verge. Un xic més enllà del santuari hi ha les restes de l'antic castell dels senyors de Cabrera que senyorejaren moltes de les nostres terres. No són menys espectaculars les cingleres del Pla d'Aiats que s'allarguen cap a llevant. Més enllà les crestes del Puigsacalm i al fons de tot la gran cordillera pirenaica amb el Puigmal, serra del Cadí, Pedraforca i rasos de Peguera. Als nostres peus la plana de Vic, curulla de verdor dels sembrats amb un estol de masies, pobles i ciutats.

Jordi SANGLAS



DEVOCIÓ POPULAR A TAVERTET: LES CONFRARIES

Al referir-nos a una confraria definim: «una associació de persones, generalment laiques, però amb un patronatge religiós, unides per a uns fines pietosos, caritatius o de defensa i ajuda mútues dins un mateix ofici.»¹

El naixement d'una agrupació d'aquest tipus obeeix a la concreció i a l'ordenament de la devoció estesa vers una imatge o un sant. En l'àmbit comarcal estan àmpliament documentades la confraria dels Bracers dedicada a la Mare de Déu del Bon Succés que té la seu central a l'església de la Mercè a Vic i la seva acta fundacional data del 1620. Aglutina confreres de les rodalies, de termes com: Gurb, Sant Hipòlit, La Gleva, Tona, Malla...

El nombre d'inscrits a l'anomenada confraria superava els 10.000 individus².

Esmentar entre d'altres l'existència de la confraria de l'Apostolat de l'Oració o l'Obra de les Tres Maries.

Tavertet, que segons un fogatge del 1553 agrupava un total de 19 famílies des de finals del segle XVI a les darreries del segle XIX compta amb un grup de confreres que rendeixen culte a la Verge del Roser. En l'actualitat els goigs cantats tradicionalment el diumenge de Pasqua constitueixen l'últim vestigi d'aquesta germandat.

La confraria de Ntra. Sra. del Roser fou fundada a l'església parroquial de St. Cristòfol de Tavertet el 16 de ju-



La Verge del Roser.

liol de 1595 per Francesc Soler, pvre. per encàrrec del Pare F. L. Vicens tal com indiquen les butlles enviades a Roma el 4 de juliol de 1594 i l'acta rebuda pel notari reial Gaspar Soler del terme de Rupit³.

L'objectiu de tota confraria es basa en honorar a la imatge mariana, en aquest cas la Verge del Roser amb el propòsit d'obtenir-ne protecció, així com designar dues festivitats per enaltir-la amb tota mena d'obsequis.

Les consuetes referides al període comprès entre 1736-1897⁴ expliciten les condicions a complir per assolir l'estatus de confrare del Roser de Tavertet: és necessària l'aportació per part d'aquests de «set diners» dipositats de

forma anual fins el mateix dia de la seva mort. D'altra banda no s'especifica quina ha de ser la condició social o l'activitat professional dels confreres, d'entrada no s'exclueix a ningú pel seu rang o pertinença gremial. A les nostres contrades algunes germandats imposen l'obligatorietat de dedicar-se a tasques relacionades amb el camp o d'admetre únicament individus d'un determinat sexe. Aquest és el cas de l'obra de les Maries, confraria dedicada a la inducció a la comunió freqüent i diària entre els fidels.

La confraria de la Verge del Roser estableix una distinció entre: els confreres de «sols indulgències» i els confreres «d'indulgències i germandat». Al respecte el Dr. J. Mareja pvre. i rector de la parròquia al 1736 manifesta:

«Los confreres de solas indulgencias ço es que no concurran a los aniversaris ques cantan quant moren los dits confreres»⁴.

D'altra banda els confreres de «ple dret» amb motiu de la seva defunció se'ls dedica un aniversari i una missa costejada per la confraria. Paral·lelament i a efectes d'inscripció en els llibres de comptes aquests ocupen paginacions diferents.

Les confraries com a entitats amb uns objectius pre-fixats estan en la seva organització externa i interna regits per uns òrgans de govern i

Enxat — Data 977.
 Gastat 23to 277
 Resta 21to 77

De 30 de Novembre del Any 1758. Joh. Noguer
 Juroso de la Regia: Dabobres del Roca del
 Roca del Any passat han donat Compte del Any
 de Juan Alonzo en pnia de mi dauo escut y
 de Juan de Montoya y Francis Loxamina Page
 los Laborders novament elegits y electos
 Enxat y Gastat lo seguent

Enxat.
 De Resta del Any passat — 2to 74
 De De la Venta y coorat — 3to 9
 De Delegat de Bauna — 3to 87
 De Blat que es en la h. en venten mes
 setres buyrans.
 De Coorat de renions del censal a la comu
 delavantes per tota pmiun y paga
 fins lo Any 1748. — 15to 9.

Gastat
 De per Comptax Cera — 12to 911
 De los offs de Cap de masl Rovent mas 7to 163.
 De pexia 7 Mins del set Feig 1to 87
 De havent de cetat del Mm ^{enboi} ^{de la} ^{truy}
 immobliam passades cos del Any 1758
 1755 en que coordi pnegs la Obra va
 Lera delay Am 1751 nuy nuy nuy hoxpes 15to 9.

Enxat — 48to 159
 Gastat — 36to 4911
 Resta — 12to 1077

compten amb una sèrie de càrrecs de caire administratiu. Suposem que la confraria del Roser de Tavertet no era aliena a aquest model de disposició. Val a dir que la direcció de la confraria era ostentada per: un director, tasca realitzada pel sacerdot de la parròquia, el qual bàsicament s'ocupava de nomenar els oïdors de comptes, vetllar pel bé de l'agrupació, així com de la presidència de les juntes. Un administrador tenia cura dels llibres d'entrada i sortida que havia de presentar davant l'associació. Més avall presentem un extracte de l'estat de comptes amb les principals despeses i entrades. Sumar-hi la presència del procurador que en les confràries més importants podia ser ostentat tal càrrec per quatre individus, als quals els hi era assignada la tasca de recollir les quotes anuals. Per últim l'andador o clavari,

encarregat de mantenir en perfecte estat els llibres de comptes, atendre les peticions de misses referents als respectius difunts, informar als nou vinguts, etc.

Els Goigs són un tipus de cançó de caràcter religiós corejada pels caramellaires i dedicada a Ntra. Sra. del Roser. Els «goijaires» concorren agrupats en colles a cantar per places i carrers del poble on rebien nombroses mos-

tres de gratitud materialitzades en espècies diverses: ous, llonganisses, cansalada, diners i excepcionalment un anyell. L'acapte era emprat a benefici del culte a la imatge mariana, la Verge del Roser.

[illegible]

de goigs de to amorós o «goigs de les minyones» i per últim les corrandes de to laudatori.

A mode d'apèndix assenyalar també la presència de la confraria de l'Oració de l'Apostolat incluída en l'arxi-confraria del Sagrat Cor de Jesús. Els mòbils que orientaven les activitats de l'anomenada associació eren: la voluntat de reparar les ofenses de les que Jesucrist havia estat víctima, via oracions, treballs i obres, paral·lela-

ment a la potenciació i extensió de la pràctica de la comunió freqüent i diària.

La confraria dels Dolors també gaudí de força adeptes, especialment durant el segle XVIII segons hem pogut determinar a partir del llibre d'administració on hi consten cronològicament ordenats el nom de les dues encarregades de consignar l'economia de l'associació avalades pel sacerdot de la parròquia que desenvoluparen aquesta tasca la temporada anterior jun-

tament amb la identitat de les escollides de nova planta.

1. Extret de: FABRA, Pompeu: *Diccionari Gral. de la Llengua Catalana*, Edhasa, Barcelona 1981.

2. CAPDEVILA, Josep: *La Mare de Déu del Bon Succés i la seva Confraria*, Ed. Serafica, Vich, 1931.

3. Arxiu Episcopal de Vic. Taver-tet, St. Cristòfol, P/I 1. Roser (1595-1733).

4. AEV. Taver-tet, St. Cristòfol. P/I. 2. Roser (1680-1897).

5. AMADES, Joan: *Les Diades Populars Catalanes*, Ed. Barcino, Barcelona 1949. Vol. IV, pàgs. 149-152.

Cristina SOY I AUMATELL

ELS PONTS DEL TER A LES GUILLERIES

Les preses de Sau i Susqueda han capgirat tota la vida i l'estructura d'una part d'aquesta meravellosa contrada que en diem les Guille-ries. No ho retreiem pas per plànyer-nos-en, sinó a tall de simple constatació, puix que si hi ha perdut la migrada vida de les parròquies veïnes del Ter, en canvi hi ha guanyat la bellesa i el paisatge.

El Ter travessa tota la contrada, de ponent a llevant, entre Roda i el Pasteral, i en el seu llarg recorregut es trobava amb el monestir de Sant Pere de Casserres, dret com un far a l'extrem del seu penyasegat, amb la petita parròquia de Sant Vicenç de Verdors o de sa Riera, convertida fa segles en masia, i més avall amb les valls i parròquies de Sau, Querós i Susqueda.

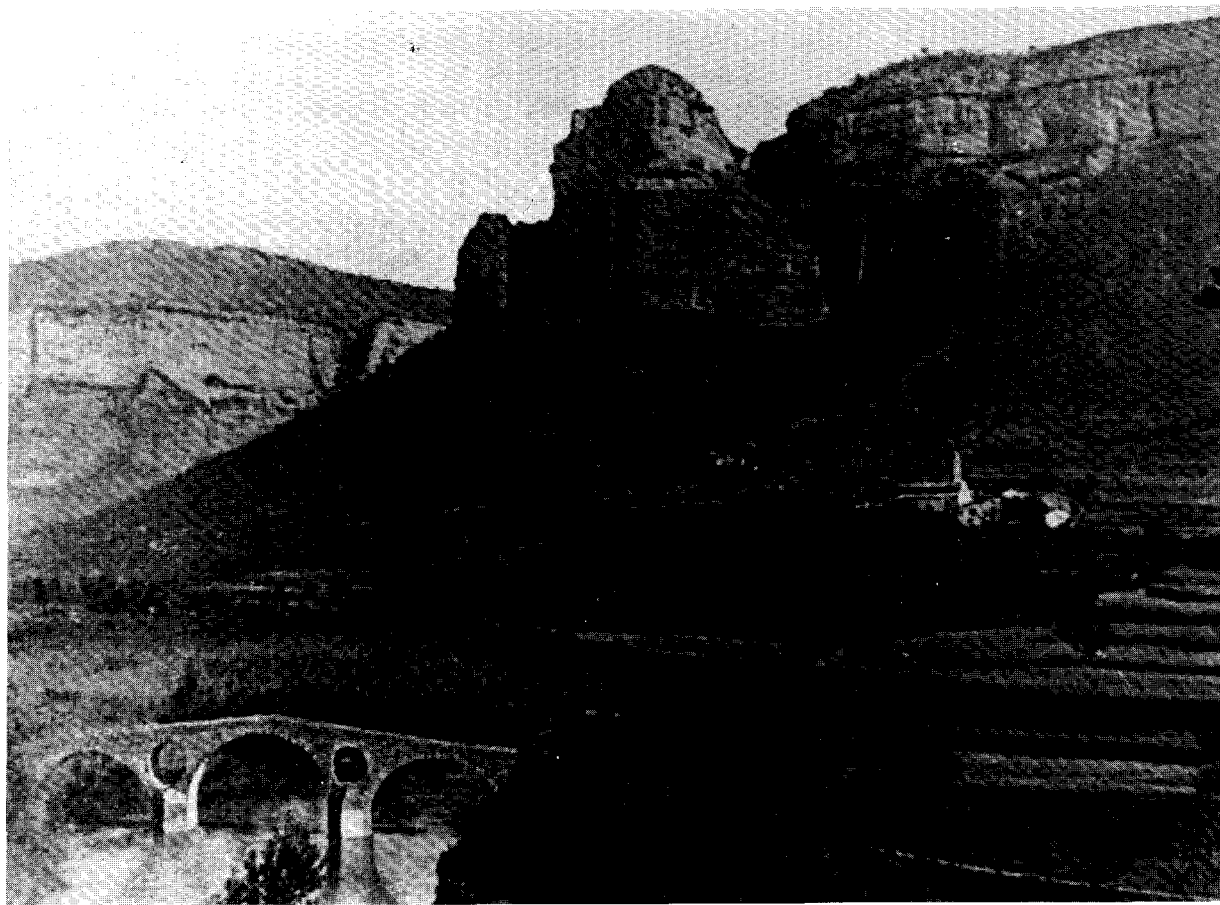
El riu Ter era el que condicionava la vida d'aquestes petites parròquies, les quals, amb més o menys ufanía, havien arribat als nostres dies. En les valls i pendents que s'esbadiaven entorn el riu s'hi desenvolupava llur agricultura i llurs pastures, i prop el Ter, ombrejats pels verns i pollancre, s'hi aixecaven els molins, abans indispensables per a la vida agrícola local. Darrerament, un d'ells s'havia convertit en una petita central elèctrica, un altre en una serradora i un tercer en una fàbrica de pipes.

Totes les antigues esglésies parroquials —a excepció del monestir de Casserres— es trobaven a la banda esquerra del riu, cercant el recer de la gran espona rocosa que formen els espadats de Taver-tet, Fàbregues i el Far,

però les seves feligresies s'estenien a banda i banda del riu.

Algun dia parlarem de totes aquestes esglésies parroquials, de les quals només resta visible la de Querós, la qual, però, en el moment d'atènyer la presa de Susqueda el seu nivell màxim, es veurà inundada per quasi un metre d'alçada d'aigua; avui fixarem únicament l'atenció en els ponts que enllaçaven les esglésies de Sau, de Querós i de Susqueda amb llurs feligresies.

Els ponts de Sau, de Querós i de Susqueda eren tres obres notables d'enginyeria. Ara tots tres es troben sota les aigües de les prese i difícilment n'emergiran mai més; únicament el de Querós té la possibilitat de treure alguna vegada el seu gep de sota



l'aigua quan la presa de Susqueda estigui baixa, per trobar-se a molta distància del mur de contenció. Aquesta circumstància és la que ens esperona a evocar-los un moment de la seva tomba líquida per a retre'ls un tribut d'admiració i d'agraïment pels serveis prestats durant segles a tots els habitants de les Guilleries i als excursionistes que l'havien travessat i admirat tantes vegades.

Les fonts de les quals hem tret les notícies que ens han servit per a aquest treball s'esmentaran en el seu lloc oportú; quasi totes procedeixen dels antics arxius locals de les parròquies de les Guilleries.

Notícies primitives sobre els ponts

Les notícies més antigues sobre els ponts de les Guilleries arrenquen del segle XIV

en endavant. La contracta més antiga és la del pont de Susqueda, de l'any 1348. És que no hi havia ponts abans d'aquesta data? No ens atreviríem pas a assegurar-ho per manca d'una documentació més antiga; amb tot, consta positivament que en algun lloc com a Querós abans hi havia palanques i a Sant Pere de Casserres guals i passeres. El Ter és tan capriciós e les seves avingudes i riuades que bé es podia haver endut ponts anteriors.

El clàssic pont del Ter, esmentat per la més antiga documentació vigatana, és el pont de Roda. Per ell hi passava la *Strata francisca* o camí francès que enllaçava la nostra comarca amb el regne carolingi; aquest camí es troba amplament documentat els segles X i XI. Aquest pont del Ter es devia fer o refer entre els anys 1094 i 1097 en què hi ha llegats testamentaris

per a les obres del pont del *Tedzer* o *Tezer*¹, i es tornava a refer o a reparar cap a l'any 1368 en què es troba un altre llegat per a acabar el pont de Roda².

Sobre l'interès que tenien els monarques i governants per tal que els ponts estiguessin sempre ben aconduïts, n'hi ha una mostra en el privilegi que va atorgar el rei Joan I, en confirmació d'un altre d'anterior, en el qual concedia al Consell de la ciutat de Vic que pogués percebre el dret de barra als portals i llocs d'ambdues partides de l'esmentada ciutat amb destinació a la reparació de camins i ponts del seu terme i fins de la vegueria. Aquest privilegi fou donat des de Tortosa el 12 de desembre de 1393 i tenia vigència per espai de 30 anys des que cessà la concessió del privilegi anterior^{2bis}.

La construcció d'un pont

era en aquells temps un afer d'una màxima importància, quasi tant com la construcció d'una església; els documents dels tres ponts de les Guilleries que tot seguit extractarem ens en donaran una idea cabal.

El pont de Sau

El pont de Sant Romà de Sau, situat un xic més avall que l'església i prop la negada masia de la Riba, té la seva silueta evocada per milers de fotografies i de reproduccions fetes pels amants de la fotografia abans que les aigües el sepultessin. Era el més llarg i el de més acabada silueta dels del Ter, degut a la seva simetria i ubicació en un lloc planer.

La fotografia n'estalvia una detallada descripció. Consta-va de cinc arcades i quatre pilastres amb la base d'esperó i les clàssiques obertures o finestres a l'arrencament dels arcs. La seva silueta de doble pendent reflectida en el Ter, calmós i entollat a causa de la petita presa del Molí de Sau, perdura encara en la imaginació de molts excursionistes i en postals que encara es troben a la venda.

Era el pont que es trobava més sencer. Només es notaven algunes anomalies en les seves entrades, degudes a l'aiguat de 1617, i en la primera arcada. El 1924 Mn. Gudiol deia d'ell que «era quelcom malmès per haver-hi fet amb poc coneixement una arcada que fou bàrbarament destruïda durant la primera guerra civil»³. També les exigències del tràfic rodat havien enlletgit darrerament la seva perspectiva en la part

alta quan es va modificar el paviment i barana superior.

El pont de Sau es va començar cap a l'any 1390. Uns anys més tard, el 8 d'abril de 1397, es reunia la universitat de feligresos de la parròquia de Sau, composta per 11 caps de casa, sota la presidència del seu rector, a l'església de Sant Romà, per decidir sobre la manera de trobar recursos per a acabar el pont.

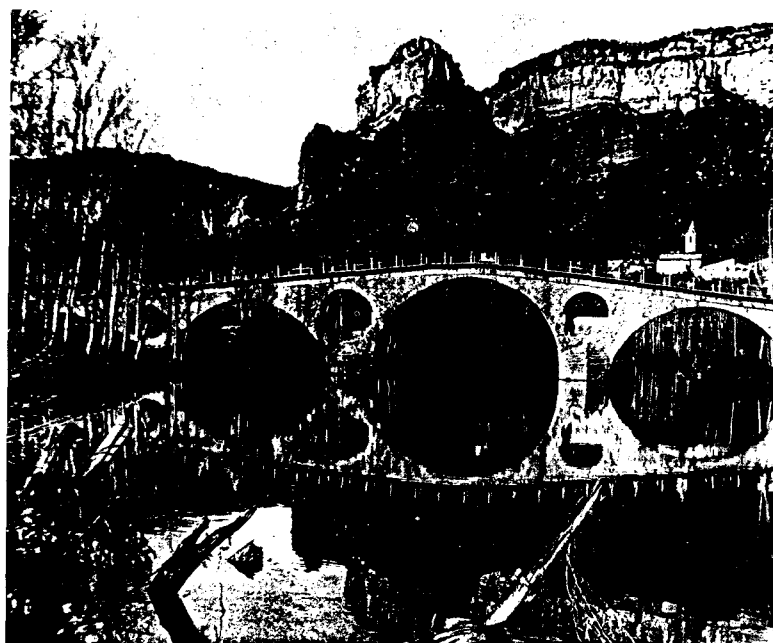
El document que ho explica, ara extraviat o perdut, es trobava a l'arxiu de Sant Romà de Sau i d'allà en va treure un extracte Mn. Gudiol, que el publica en el lloc tot just citat. Sortosament, ens n'ha pervingut una còpia sencera feta per l'arquitecte Josep M^a. Pericas, l'any 1934.

Els pobres feligresos de Sau declaren bonament que «tenen el pont començat, prop l'església predita de Sant Romà de Sau, i que no

tenen diners per a acabar-lo»; per això tots conjuntament nomenen procurador a Pere Vila, hereu de la Vila de dalt, per recollir «almoines, deixes, vots, promeses, confraries, llegats, recaptés, col·lectes, beneficis i tota classe d'altres recursos de caritat que els fidels cristians del bisbat de Vic vulguin donar-los per amor de Déu i empesos per llur pietat». Més encara, li donen facultat perquè recapti documents, privilegis i lletres d'indulgències dels bisbes de Vic i de Girona i dels prelatos que vulgui a fi d'excitar els fidels a donar-los almoines.

En aquells anys tota la parròquia de Sant Romà de Sau tenia uns 15 masos, i la totalitat del seu terme, que comprenia cinc parròquies, unes 80 famílies⁴.

Un altre document de l'arxiu de Sau, ara perdut però copiat també pel Sr. Pericas, dona moltes altres substan-



El Pont de Sau.
foto: Antoni Camps.

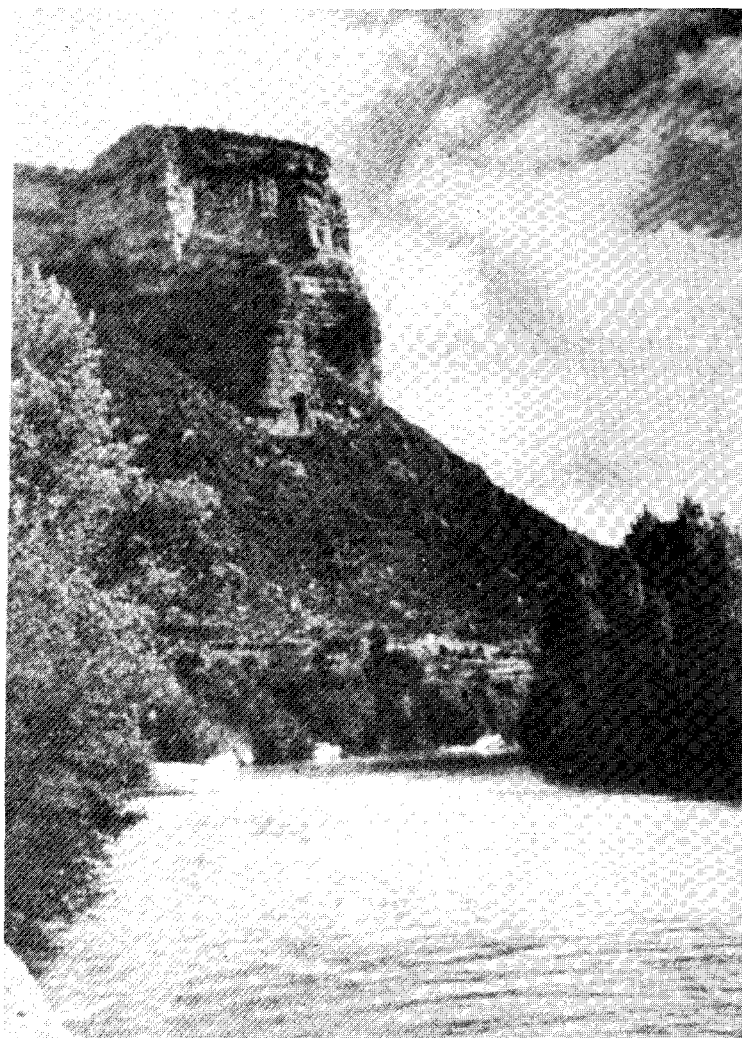
cioses notícies sobre la construcció del pont de Sau. Es tracta de dos folis de manual, solts i sense data, en els quals consten amb tota minúcia les despeses fetes per a la seva construcció entre el dissabte dia 1 i el dimarts dia 25 d'abril d'un any desconegut. La cronologia ens diu que els únics anys en què coincidien aquestes dates eren els anys 1391, 1396, 1402 i 1413, anys que podem relacionar amb el document anterior. Forçosament ha d'ésser l'any 1396, quan es féu la primera tongada de les obres, o el 1402 quan es reprendrien.

Segons aquesta relació, dirigien les obres 5 mestres de cases, Noguer, Manages, Castellet, Vilarrasa i Bonada —sembla que el director de l'obra era Noguer—; aquests mestres eren ajudats pels homes de la parròquia i d'altres de les parròquies veïnes. Per exemple, el dia 19, un dimecres, hi havia a peu d'obra tots els homes de la parròquia de Sant Romà, cinc de Tavertet i Planes del Cabrerès, i el dimarts dia 25, diada de Sant Marc, hi treballaven tots els homes de la parròquia de Sau, dotze de Susqueda i Tavertet, un de Sant Joan de Fàbregues i dos del

veïnat d'Ardola, de Vilanova de Sau; uns altres dies hi anava gent de Vilanova i d'altres llocs del veïnatge. Un dia, tots ells es dedicaren a fer palanques per a facilitar l'obra. Els parroquians de Sau feien a tots la vida, que consistia en pa, vi, carn de crestó o moltó i cansalada.

Ignorem quan es va acabar l'obra, però aquesta fou llarga i costosa com ho indica el fet que encara l'any 1412, Pere ça Riera en el seu testament, va llegar 12 diners per a l'obra del pont de Sau i 12 per al de Manlleu, que també es devia construir en aquesta època⁵.

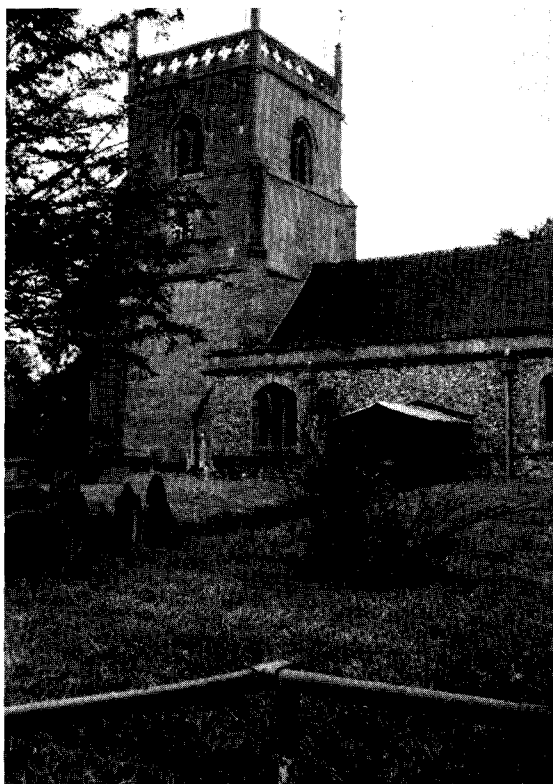
(Continuarà)



DOS POBLES, DUES NACIONS: BLEWERY, TAVERTET



Tavertet. Església romànica del segle XI.



Blewery.

He trigat força a decidir-me a escriure aquest petit article. De primer perquè gairebé m'era impossible de fer-ho. Em recava de posar la fotografia de la plaça més bonica d'un dels pobles que vull comparar i que era plena de cotxes i que havia perdut la seva bellesa original. Aquesta raó, però, ha desaparegut. Sembla ser que tant els nadius com els estiuejants s'han acostumat a deixar llurs vehicles en d'altres llocs i han deixat de ser elements pertorbadors de la pau, dels jocs dels infants i de la bellesa de l'arquitectura.

La segona raó era que, en voler comparar alguna cosa, sempre tens la sensació que «les comparacions són odioses». Jo diria, malgrat això, que de vegades també se'n pot treure profit de les comparacions, sobretot pels que tenen molt a aprendre. En el cas d'aquests dos pobles crec que seriem nosaltres que hauríem d'aprendre.

Es tracta de comparar Tavertet amb Blewery. Blewery és un petit poble anglès no gaire lluny de la meravellosa ciutat d'Oxford. La cosa és clara: un cop s'han vist de prop els dos pobles s'ha d'arribar a la conclusió que caldria saber mantenir sempre vives i acurades les nostres ciutats: els carrers, les cases, els monuments i tants racons bonics que de vega-



Tavertet. Vista parcial.

des no apreciem. Aquesta notable diferència entre aquests pobles pot ser deguda al fet de pertànyer a diferents nacions? Realment sí. Bé és veritat que Blewery pot ser considerat com un poble modèlic de condícia i bellesa; no tots els pobles anglesos ho són.

Per què, doncs, no pot ser-ho Tavertet, aquí a casa nostra? Té les mateixes qualitats de Blewery, tret de la neteja i l'ordre.

A Blewery només hi ha dos carrers oberts al tràfic rodat, els altres ni tan sols tenen l'amplada suficient per a circular. No sé què deu fer la gent amb els cotxes, ni on els guarden i com els fan entrar als garatges, però la veritat és que mai no me'ls vaig trobar fora de lloc ni mal aparcats.

Eren uns carrers per on hom podia passejar sempre i amb tranquil·litat. Això es pot comprovar amb alguna de les fotografies que en vaig fer. Tot és preciosament ordenat. L'església que tenen no es pot pas comparar amb la bellesa de la nostra petita, mil·lenària, església romàni-

ca; però allà es nota que el poble col·labora i està unit amb la seva església: fins i tot quan els homes i les dones van a fer de campaners i fan sonar preciosament un carilló, senten l'orgull del músic movent campanes (és una sonada llarga, tradicional, i que la mantenen viva). Les seves cases, tot i ésser més grans que les de Tavertet, no podem pas dir que siguin més boniques. Els seus horts són veritables jardins. I hi cullen fruits enormes, com la ceba que em van regalar i que la vaig dur fins aquí, i que ara tinc col·locada al costat d'una de les nostres cebes

corrents. Fan concursos de jardins ben arrangats i de fruits. Tenen un admirable camp de jocs. Tot això també ho tenim nosaltres. La diferència rau, però, que allà tot és com resplendent, com si fos acabat de polir. Es preocupen dels detalls. No hi ha ni un paper per terra. Tants animals com tenen i mai no trobarem cap deixalla per allà on han passat.

Si concursessin Blewery i el nostre poble ¿què és allò que faria que guanyés Blewery? Ells no tenen pas un sol com el nostre que enalteix esplèndidament el paisatge de Tavertet, però allà es respira un respecte, una cura, una consciència que els diu que l'ordre i la bellesa són elements essencials de la vida, cosa que nosaltres deixem en segon terme, i que, si badem, pot fer desaparèixer el tresor que tenim. Blewery és un poble anglès modèlic. Jo penso que Tavertet té elements més que suficients per convertir-se en un poble català modèlic. Això, però, és feina de tots: dels que hi viuen i dels que ens visiten. Solament així es podria aconseguir.

GUNDISALVA



Blewery.

RACÓ DEL POETA

DEVERS CELS DE LLEVANT

*... Vingueres a ajudar-me,
avorriment! Et saludo, mare de les muses.
Goethe*

Que no em manqui l'avorriment,
si em porta mel tan dolça,
muses, que em feu joguinejar
els colors a l'ull perquè em facin,
per un instant,
comprendre l'ànima pintora;
que em regaleu l'aire més net
perquè hi escampi veus
que em canten mètrica;
que em doneu dits imaginaris
de mestre tallador,
a fi que em tallin belles joies
de l'aspre diamant del silenci.

De tu mateixa al mar, del mar a tu mateixa;
aliada al déu Neptú, gronxes blavors de l'aigua.
De tu mateixa al sol, del sol a tu mateixa;
d'Apol·lo aties focs i escalfes llars del dia.
I de tu a l'or del món quan Mides passa i toca.
De tu mateixa als mals, de tu als béns de Pandora.
Cara al vent, caminant, de vida et fas la casa,
amb Èol pels serrats, i Zeus et pren per filla.

No et parlaré del mar, nina de porcellana,
que voldràs navegar, lligar-te al cant de l'aigua.
No et parlaré del blat, del vent que el camp pentina,
que voldràs ser el pardal que pelluca la grana.
No et parlaré d'amors, de llunes de capvespre,
que amor pot rompre cors, cors fins de porcellana.

Pescador a la quietud del llac de plata,
pastor que agombola el ramat al pla,
estrella del país d'or i joguines.
Blanc infant, verge blava, foc d'alè...
Hauré de cercar encara l'escambell
de fusta per ullar al pedris dels somnis,
i a la dona que fila del pessebre,
demanar que m'ajudi a cabdellar
l'esbulladissa troca del meu temps,
ara que ja no sento aquell pessic
entre estómac i esquena, quan Nadal
perleja al net mirar de la canalla.

De vegades tot és silenci.
El mot que parla s'aixopluga
dessota el gara-gara.
Hi romandrà
en llarga letargia?
Hi ha dies que la fosca
t'entela l'ull
i sols desapareix
per fer-te veure esquerdes
a la paret
i taques a la roba.
De vegades s'afinen
els sentits en mala hora.

El temps s'emporta tot projecte,
la distància desenesca;
presses o calmes
ens amaren d'oblit.
Així que, més que mai,
ara siguem tossuts
i no deixem que en cop de gorga
se'ns negui el do
del llegat de les paraules.

Enrere el temps durant el qual el Déu dels pares
ens feia llum, enrere el foc dels amors joves,
dels gels d'hivern ens parlarà el fred d'un novembre;
vent de tardor ens ha de matar les papallones.
Lluny Déu i amors, mancats de vol, arriba l'hora
d'avesar l'ull a cercar el foc de l'alimara.

Cada matí l'esguard devers cels de llevant,
al vell ponent sojornen sols de llum vetusta.
Cal que espremem, que vessem suc i sabes noves.
No decandim i, si més no, fem del mot
l'esquellerinc, l'agulla d'or a mans del poble.
Llesquem del pa d'allò que som llesques ben primes;
emplenem gots, plats giradors, seguem a taula.

